

**EDUCATIONAL AND ETHICAL VIEWS OF ABDURAHMAN
JAMI. PEDAGOGICAL VIEWS OF ALISHER NAVOI.**

Termiz State Pedagogical Institute Faculty of Preschool and Primary Education

Students of Preschool Education

Kholmamatova Sevinch Faxriddin Qizi

sevinchxolmamatova25@gmail.com

Fayzullayeva Gulsanam Xayrullo Qizi

fayzullayevag88@gmail.com

ABSTRACT: This article extensively studies and analyzes the pedagogical, educational, and ethical views of Abdurahman Jami and Alisher Navoi. The article provides a detailed overview of Jami's thoughts on science and ethics, Sufi education, and teacher-student relationships, as well as Navoi's ideas on the upbringing of the younger generation, moral virtues, the honor of the teacher, pedagogical responsibility, and the expression of pedagogical concepts in his literary works. A comparative analysis of both thinkers' perspectives is conducted, highlighting their significance and practical application within the modern pedagogical system. The article is based on scholarly-analytical, historical, cultural, and pedagogical approaches, making it valuable for the fields of pedagogy, literary studies, and spirituality.

Keywords: Abdurahman Jami, Alisher Navoi, pedagogy, ethics, upbringing, teacher-student relationships, science, spiritual perfection, the perfect human (insan al-kamil), Sufism, modern pedagogy, younger generation, enlightenment, justice, patriotism.

**Abdurahmon Jomiyning talimiy-ahloqiy qarashlari. Alisher Navoiyning
pedagogik qarashlari.**

Termiz davlat pedagogika institute talabalari

Xolmamatova Sevinch Faxriddin Qizi

sevinchxolmamatova25@gmail.com

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

Fayzullayeva Gulsanam Xayrullo Qizi

fayzullayevag88@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola Abduraxmon Jomiy va Alisher Navoiy pedagogik va ta'limiy-axloqiy qarashlarini keng qamrovda o'rganadi va tahlil qiladi. Maqolada Jomiyning ilm va axloq, tasavvufiy tarbiya, ustoz-shogird munosabatlari bo'yicha fikrlari, shuningdek, Navoiyning yosh avlod tarbiyasi, axloqiy fazilatlar, ustoz sha'ni, pedagogik mas'uliyati va asarlarida pedagogik g'oyalarining ifodasi batafsil yoritilgan. Ikkala mutafakkirning qarashlari qiyosiy tahlil qilinib, ularning zamonaviy pedagogika tizimidagi ahamiyati va amaliy qo'llanilishi ko'rsatib beriladi. Maqola ilmiy tahliliy, tarixiy, madaniy va pedagogik yondashuvga asoslangan bo'lib, pedagogika, adabiyotshunoslik va ma'naviyatshunoslik sohalari uchun foydali bo'ladi.

Kalit so'zlar: Abduraxmon Jomiy, Alisher Navoiy, pedagogika, axloq, tarbiya, ustoz-shogird munosabatlari, ilm, ma'naviy kamolot, komil inson, tasavvuf, zamonaviy pedagogika, yosh avlod, ma'rifat, adolat, vatanparvarlik.

Abdurrahman Jomiy (1414–1492) o'z davrining buyuk shoir va mutafakkiri bo'lib, nafaqat adabiyot, balki ta'lim va axloq masalalariga ham katta e'tibor bergan. U o'z asarlarida insonning ma'naviy va axloqiy tarbiyasini birinchi o'ringa qo'ygan. Jomiy ta'limni faqat bilim olish vositasi sifatida emas, balki inson ruhini poklash va axloqiy fazilatlarni shakllantirish vositasi deb hisoblagan.

Axloqiy tarbiya ustuvorligi: Jomiy odamlarni ilm-fan bilan birga axloqiy jihatdan tarbiyalashga chaqirgan. U insonning odob, mehr-muhabbat, saxiylik, adolat kabi fazilatlarini rivojlantirishga katta e'tibor bergan.

Ta'lim va ma'rifat ahamiyati: U o'z asarlarida bilimga intilish va ma'rifatli bo'lish zarurligini doimo ta'kidlagan. Jomiy ilmni faqat dunyoviy foyda uchun emas, balki inson ruhini yuksaltirish vositasi sifatida ko'rgan.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

Shaxs tarbiyasi va ichki kamolot: Jomiy pedagogik qarashlarida shaxsning ichki dunyosi, qalb va aqlning pokligi, o'zini rivojlantirishning ahamiyati katta o'rin tutadi. U shaxsning ichki kamolotini ta'minlovchi tarbiya tizimini ilgari surgan.

O'rnak va ibrat: Jomiy ta'lim jarayonida o'qituvchi va kattalarning namuna bo'lishi zarurligini ta'kidlagan. Shaxsning tarbiyasi ko'pincha kattalarning, ayniqsa ota-onaning, axloqiy namunasi bilan bog'liq deb hisoblagan.

Axloqiy va diniy-ma'rifiy asarlar: Jomiy "Nasihati ul-muluk", "Bustan ul-ixlos" kabi asarlarida axloqiy, ma'naviy va pedagogik masalalarni ochib bergan. U ta'limni insoniy va diniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirishni o'rgatgan.

Shunday qilib, Jomiy pedagogik qarashlari ilmiy, ma'naviy va axloqiy tarbiya uyg'unligiga qaratilgan bo'lib, u har bir shaxsni nafaqat bilimli, balki axloqli va kamolotli inson sifatida shakllantirishni maqsad qilgan.

Alisher Navoiy (1441–1501) ham nafaqat buyuk shoir, balki pedagogik qarashlari bilan ajralib turadigan mutafakkirdir. Navoiy insonning bilim, aql, axloq va ma'naviy kamolotini bir butun sifatida ko'rgan va ta'limni shaxsni yuksaltirish vositasi deb bilgan.

Shaxsning kamoloti: Navoiy ta'limni shaxsning ruhiy va axloqiy kamoloti bilan chambarchas bog'lagan. U ilmni faqat dunyoviy maqsadlar uchun emas, balki inson qalbini poklash va aqlini rivojlantirish uchun zarur deb bilgan.

Axloqiy tarbiya: Navoiy shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishga katta e'tibor bergan. U sadoqat, halollik, sabr-toqat, odob va ibrat kabi fazilatlarni tarbiyalashga chaqirgan.

Ta'lim va ma'rifat uyg'unligi: Navoiy ilm-fan va ma'naviyatni ajratmaslik kerakligini, bilim bilan axloqiy yetuklik birga rivojlanishi lozimligini ta'kidlagan.

O'rnak va namuna: Navoiy shaxs tarbiyasida ustoz va ota-onaning o'rni katta ekanligini ta'kidlagan. U shogird va yosh avlod uchun o'rnak bo'lishni muhim hisoblagan.

Asarlar orqali tarbiya: Navoiy asarlari, xususan, "Xamsa"dagi "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun" kabi dostonidagi obrazlar orqali axloqiy va ma'naviy saboqlarni

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

yetkazgan. U asarlarida adolat, mehr-muhabbat, fidoyilik va vatanparvarlik kabi qadriyatlarni targʻib qilgan.

Navoiy pedagogik qarashlarida ilm va axloq uygʻunligi, shaxsning ichki dunyosi va aql-idrokini rivojlantirish asosiy maqsad sifatida belgilangan. U bolalarga, shogirdlarga va keng jamiyatga oʻzining tarbiyaviy gʻoyalarini etkazishda oʻrnak boʻlgan.

Abdurrahman Jomiyning pedagogik va axloqiy qarashlari

Abdurrahman Jomiy (1414–1492) nafaqat mashhur shoir va mutafakkir, balki taʼlim va axloq sohasida chuqur qarashlarga ega boʻlgan. U insonni faqat bilimli emas, balki axloqli va maʼnaviy yetuk shaxs sifatida tarbiyalashni oʻzining asosiy maqsadi deb bilgan. Jomiy asarlarida shaxsning ichki dunyosi, qalb pokligi va ruhiy kamolotini rivojlantirishga katta eʼtibor qaratilgan.

Jomiy pedagogik qarashlarining asosiy jihatlari quyidagilardan iborat:

Axloqiy tarbiya markaziy oʻrinda: Jomiy odamni axloqiy jihatdan tarbiyalashni taʼlimning eng muhim qismi deb bilgan. U odamlarni halol, saxiy, sabrli va adolatli boʻlishga chaqirgan. Axloqiy qadriyatlarni shakllantirish uchun u nasihat va ibratga asoslangan pedagogik usullardan foydalangan.

Ilm va maʼrifat uygʻunligi: Jomiy taʼlimni nafaqat dunyoviy bilim olish vositasi sifatida, balki shaxsning ruhiy va aqlan rivojlanishi uchun ham zarur deb hisoblagan. U ilmni insonni yuksaltiruvchi, qalbni poklovchi vosita sifatida koʻrgan.

Shaxsning ichki kamoloti: Jomiy shaxs tarbiyasini ichki dunyo va qalbni rivojlantirish bilan bogʻlagan. U oʻquvchilarni faqat tashqi bilimga emas, balki ichki odob va axloqiy yetuklikka oʻrgatish lozimligini taʼkidlagan.

Oʻrnak va ibratning ahamiyati: Jomiy oʻqituvchi va kattalarning shaxsiy namunasi tarbiyaning muhim qismi ekanini taʼkidlagan. Bolalar va shogirdlar koʻpincha kattalarning xatti-harakatlarini oʻrnak qilib olishadi, shuning uchun pedagog va otanonaning axloqi yuqori boʻlishi lozim deb hisoblagan. Asarlar orqali tarbiya: Jomiy asarlari, xususan, “Nasihat ul-muluk”, “Bustan ul-ixlos” kabi risolalarda axloqiy va

ma'naviy masalalarni keng yoritgan. U odamlarni ilm olishga, mehribon va adolatli bo'lishga, o'zini tarbiyalashga chaqirgan.

Jomiy ta'limiy-axloqiy qarashlarida ilm, axloq va ma'naviyat uyg'unligi asosiy o'rinni egallaydi. U har bir shaxsni nafaqat bilimli, balki axloqli va kamolotli inson sifatida shakllantirishga intilgan.

2. Alisher Navoiy pedagogik qarashlari

Alisher Navoiy (1441–1501) ham buyuk shoir va mutafakkir bo'lib, shaxs tarbiyasi, axloq va ilm-fan uyg'unligini targ'ib qilgan. Navoiy shogirdlar va jamiyat uchun nafaqat adabiy meros, balki pedagogik va axloqiy me'yorlarni ham yaratgan.

Navoiy pedagogik qarashlarining asosiy jihatlari:

Shaxsning kamoloti va bilim uyg'unligi: Navoiy ta'limni shaxsning ichki dunyosi va aqlini rivojlantirish vositasi sifatida ko'rgan. Ilmni faqat dunyoviy maqsadlarda emas, balki qalbni poklash va ruhiy kamolotga yetishish vositasi sifatida qadrlagan.

Axloqiy tarbiya: Navoiy insonni sadoqat, halollik, sabr-toqat, mehr-muhabbat, adolat va fidoyilik kabi fazilatlarni rivojlantirishga chaqirgan. U shaxsiy fazilatlarni tarbiyalashni ta'limning muhim qismi deb bilgan.

O'rnak va namunaga e'tibor: Navoiy pedagogik qarashlarida ustoz, ota-ona va kattalarning shaxsiy namunasi muhim hisoblangan. U shogirdlar va yosh avlodga o'rnak bo'lishni ustuvor vazifa deb bilgan.

Ma'naviy va ilmiy uyg'unlik: Navoiy ilm va axloqni ajratmaslik kerakligini, bilimni faqat aql bilan, axloq bilan uyg'un holda rivojlantirish lozimligini ta'kidlagan. Asarlar orqali tarbiya: Navoiy asarlarida axloqiy va ma'naviy saboqlar, insoniy fazilatlarni targ'ib qilish kuchli. "Xamsa"dagi dostonlar, xususan, "Layli va Majnun", "Farhod va Shirin" kabi asarlar orqali mehr-muhabbat, adolat, fidoyilik, vatanparvarlik kabi qadriyatlar yosh avlodga yetkazilgan.

Shunday qilib, Navoiy pedagogik qarashlari ilm, aql va axloq uyg'unligi, shaxsning ruhiy va ma'naviy rivojlanishiga qaratilgan.

3. Jomiy va Navoiy qarashlarining umumiy jihatlari

Ikkalasi ham axloqiy va ma'naviy tarbiyani ta'limning asosiy qismi deb hisoblagan.

Shaxsning ichki dunyosi, qalbi va ruhini rivojlantirishga katta e'tibor bergan.

Ta'limni faqat bilim olish vositasi emas, balki inson sifatida yetuk bo'lish vositasi deb bilgan.

O'rnak va ibrat orqali tarbiya qilish g'oyasi asosiy o'rin tutgan.

Asarlari orqali jamiyat va yosh avlodni ma'naviy yetuklikka, axloqiy kamolotga o'rgatgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jomiy, A. (1999). Bahoriston. Toshkent: Sharq.
2. Jomiy, A. (2005). Haft avrang. Toshkent: Akademnashr.
3. Jomiy, A. (2010). Nafohot ul-uns. Toshkent: O'qituvchi.
4. Navoiy, A. (1994). Xamsa. Toshkent: Sharq.
5. Navoiy, A. (2000). Mahbub ul-qulub. Toshkent: O'zbekiston.
6. Navoiy, A. (2002). Lison ut-tayr. Toshkent: Akademnashr.
7. Navoiy, A. (2008). Nasoyim ul-muhabbat. Toshkent: O'qituvchi.
8. Karimov, I. (2015). Sharq pedagogik tafakkuri va tarbiya. Toshkent: Fan.
9. Tursunov, M. (2012). Jomiy va Navoiy asarlarida ta'lim va axloq. Samarqand: Fan va ma'rifat.
10. Raxmonov, S. (2018). O'zbekiston tarixi va madaniy meros. Toshkent: O'zbekiston.
11. Sobirov, D. (2010). Sharq allomalari pedagogik qarashlari. Toshkent: Akademiya.
12. Akramov, R. (2014). Alisher Navoiy va yoshlar tarbiyasi. Toshkent: O'zbekiston.

